

The technique of diagnostics of students' emotional sphere is described. It is marked that it is necessary to apply the following methods: analysis of documentation, experience of teachers; observation, questioning, testing; conversations with students, teachers. A set of methods for studying the level of formation of students' emotional sphere formation was selected: the technique of diagnostics of emotional intelligence by M. Manoylova – MEI, N. Hall test for determination of the level of emotional intelligence, questionnaire of Emin S. Lusin, test of emotional competence by I. Yusupov, diagnostics of interpersonal relationships by T. Leary, the method of measuring the anxiety level by J. Taylor, the method of B. Dodonov «What experiences do I prefer».

It is concluded that the formation of the emotional sphere of the student should be one of the tasks of professional training and institutions of higher education should stimulate the development of the emotional sphere of future medical workers.

Key words: emotional sphere, student, professional training, higher education medical institution, diagnostic methods and techniques, educational activity.

УДК 784:[378.016:001.895]

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.06>

Бондарчук А. Я., Мищук П. М.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК СТУДЕНТА-ВОКАЛІСТА

Для формування виконавських навичок сучасного студента-вокаліста велике значення мають інноваційні методи навчання. Одним із найефективніших є метод Джо Естілл, який складається з трьох основних розділів: технічна майстерність, артистична майстерність та магія виконання. Її концепція спирається на знання і детальне пояснення положень, пов'язаних з роботою голосового апарату. Саме такий підхід допоміг автору цієї методики зрозуміти, якою повинна бути система вправ, яка б дозволила не лише покращити свої вокальні навички, але й забезпечити гідісну та збереження голосу. Джо Естілл створила схеми, завдяки яким співак отримував би можливість детально контролювати свій спів. Цей шлях привів її до розуміння того, як можна вдосконалити методи по покращенню якості голосу, збільшенню вокальних можливостей, забезпечити охорону голосу. Не менш вагомою є методика Сета Пітса, яка полягає в тому, що спів повинен базуватися на основі розмовного голосу. У своїй методиці педагог зазначає важливість співу в різних музичних жанрах. Основу його методики становлять вокальні вправи на розвиток техніки володіння голосовим апаратом, розширення діапазону вокаліста та техніки плавного переходу між регістрами. Головним елементом у процесі співу педагог вважає відтворення певного емоційного образу композиції, причому не лише за допомогою голосу, а й використовуючи акторську майстерність. Досить молодою, проте ефективною є школа різноманітного вокалу ImproviNation Ірини Цуканової, яка базується на ідеї об'єднання різних жанрів та стилів виконання, таких як поп, джаз, опера, фольклор, gospel, фанк, рок, рок-н-рол, кантрі, соул, в єдину методику вокального навчання. Зміст її полягає в змішуванні різноманітних стилів та поєднанні максимальної кількості музичних жанрів. Основна увага приділяється роботі над правильним диханням, вокальною точкою, з'єднанням регістрів, вокальними прийомами, створенню вокальної особистості, власною унікального звучання, своєї неповторної манери, максимальному розкриттю найяскравіших сторін вокального апарату та особистості загалом.

Ключові слова: виконавські навички, студент-вокаліст, інноваційні методи вокального навчання.

Сьогодні, на хвилі популярності різноманітних телешоу, пісенних конкурсів та фестивалів, спостерігається бажання молодих виконавців стати знаменитими артистами. Саме тому вони звертаються до педагогів, зазвичай відомих вокальних шкіл, які організовані артистами, зірками шоу-бізнесу в надії, що їхня популярність, солідність організованих ними шкіл чи проектів зможуть надати виконавцям необхідні практичні навички як у вокальній підготовці, так і у сценічній поведінці. Вони сподіваються, що такі заняття не принесуть ніякої шкоди їх ще зовсім слабким та не окріпим голосам. Та й самі педагоги зазвичай дещо мало усвідомлені в тому, як позначаться запропоновані ними методики співу на майбутньому їхніх підопічних. Окрім проблем, пов'язаних із психологічними порушеннями, які часто зустрічаються у молодих виконавців, мало хто занепокоєний технікою виконання, яка або буде в подальшому вдосконалюватися, або може принести миттєвий успіх, а в подальшому призведе до непоправних наслідків.

Йдеться про дуже важливий складник – техніку співу. Неправильне використання, великі навантаження, психологічні зажими і багато іншого мають властивість зношувати апарат вокаліста, а в деяких випадках і навіть руйнувати його. Усім, звісно ж, зрозуміло, що важливо враховувати вік співака, будову та особливості людського організму. Проте багато педагогів відштовхуються від того, що в людині від самого початку все закладено правильно. Також далеко не всі з них знають, як грамотно використовувати вокальний апарат, де і як його включати, за рахунок чого з'являється в співаючої людини відчуття об'ємного голосу. Іншими словами, за рахунок яких дій ресурси людського організму здатні відкривати свої максимальні можливості.

Натепер варто визнати, що серед великого різноманіття вокальних шкіл і підходів найбільшого успіху досягають ті, котрі у своїй основі спираються на розуміння анатомії людини та здатні пов'язати її зі звуковидобуванням. Більш того, деякі вокалісти не можуть пояснити специфіку свого виконання саме з технічної точки зору. Так, наприклад, розмова про те, за рахунок чого вони роблять розщеплення зв'язок або як досягають високого опертого звуку, не знаходить відповіді і навіть простого розуміння. Це свідчить про зневаж-

ливе ставлення до цього аспекту співу або про незнання чи незрозуміле відношення до технічної сторони питання.

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати наявність суперечностей між потребою у формуванні виконавських навичок студентів-вокалістів у процесі професійної діяльності й недостатньою обґрунтованістю теоретико-методологічних основ зазначеної роботи.

Дослідження феномена виконавських навичок вокаліста та пошук шляхів їх розвитку були проведені багатьма вченими та педагогами, зокрема: А. Артемовою, Д. Аршаповою, І. Ганич, М. Гарсія, О. Гашенко, Джо Естіл, В. Ємельяновим, О. Монд, В. Морозовим, Сетем Рігсом, І. Цукановою та ін.

Також нами були проаналізовані науково-методичні праці у сфері вокального навчання (В. Антонюк, Б. Гнидь, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, А. Саркісян, Ю. Юцевич) та дослідження механізмів вокальної підготовки майбутнього фахівця в педагогічних університетах (Л. Василенко, Л. Гавриленко, І. Гринчук, Т. Жигінас, О. Маруфенко, О. Прядко, А. Ткачук та ін.).

Мета статті – проаналізувати та узагальнити інноваційні методи вокального навчання та їх вплив на формування виконавських навичок студента-вокаліста.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити більш конкретні завдання, а саме:

- проаналізувати стан дослідження проблеми в науковій літературі;
- вивчити питання специфіки функціонування інноваційних методів вокального навчання у світовій практиці;
- визначити особливості та розкрити основні вокально-технічні принципи використання різножанрового методу у співі.

Об'єкт дослідження – процес формування виконавських навичок студента-вокаліста. Предмет дослідження – інноваційні методи вокального навчання.

Виконавські навички вокаліста – це комплекс автоматизованих дій різних частин співацького апарату, які відбуваються в процесі співу і підкорюються волі співака. Ці дії є доведеними до автоматизму багаторазовим повторенням та не потребують усвідомленого контролю. Вокальними навичками є співацька постава, дихання, звукоутворення і звуковедення, дикція, артикуляція, чистота інтонування тощо [2, с. 4].

Е. П. Гавацко зазначає, що формування виконавських навичок студента-вокаліста передбачає оволодіння як вокальними, так і сценічними навичками, формування яких відбувається в комплексі, а механізм їх творення буде успішнішим, якщо аналізувати, фіксувати зміни, які відбуваються внаслідок вокально-виконавської діяльності, порівнювати звучання з власними слуховими та просторовими відчуттями [2, с. 29–30].

Аналізуючи наукову музичну літературу, ми дійшли висновку, що виконавські навички вокаліста – це складне інтегративне особистісне утворення, яке вміщує знання вокальної педагогіки, володіння мотивацією до занять вокалом та самореалізації у творчій діяльності, наявність вокально-слухового досвіду, володіння голосовим апаратом, знання правил поведінки на сцені, володіння досвідом концертної роботи.

Систематично вдосконалювати свої виконавські навички – значить дієво розвиватися в музично-естетичному відношенні, активно підвищувати рівень музичної культури [4, с. 74].

Сучасне вокальне мистецтво, в якому спостерігається різноманітність напрямків та стилів виконання, взаємопроникнення виконавських манер та вокальних жанрів, має великий вплив на формування особистості студента-вокаліста. Саме тому участь студентів у концертному житті є досить привабливою і перспективною для подальшого саморозвитку та їх фахового зростання.

Вокальна підготовка студентів музичних напрямів освіти вищих навчальних закладів має свою специфіку, оскільки вже на рівні підготовки бакалаврів до фахових компетенцій відноситься володіння методикою роботи над розвитком резонаторів, вокальної теситури, орфоепічних аспектів виконання, технології вокального дихання тощо, що є досить ефективним у підготовці професійного вокаліста.

Одним із найбільш відомих новаторів у вокальній педагогіці є відомий американський педагог Сет Рігс. Його методика полягає в тому, що спів повинен базуватися на основі розмовного голосу. На його думку, спів від розмовної мови відрізняється розтягнутістю вимови та більш широким динамічним та звуковисотним діапазоном [3, с. 65]. Автор цієї методики наголошує на тому, що під час співу тіло вокаліста повинно бути таким же розслабленим, як і під час спокійної розмови. Тобто м'язи, які задіяні під час співу, не повинні додатково контролюватися іншими м'язами [3, с. 53].

У своїй методиці Сет Рігс зазначає важливість співу в різних музичних жанрах. Основу його методики становлять вокальні вправи на розвиток техніки володіння голосовим апаратом, розширення діапазону вокаліста та техніки плавного переходу між регістрами. Головним елементом у процесі співу педагог вважає не досконале володіння голосовим апаратом, керування подачею звуку та діафрагмою, а відтворення певного емоційного образу композиції, причому не лише за допомогою голосу, а й використовуючи акторську майстерність. «Незалежно від того, що ви співаєте – поп, рок, оперу чи мюзикл, ви повинні володіти такими прийомами співу, що дозволять вам розслабитись та сконцентруватися на акторській грі» [3, с. 2].

Незважаючи на те, що більшість закордонних співаків у жанрі естрадної музики користуються уроками Сета Рігса (адже його методику названо однією з найдієвіших), вітчизняні ж педагоги часто критикують його методику, спираючись на те, що вона кардинально відрізняється від положень італійської вокальної школи та канонів вокального виконання загалом. Усі ці непорозуміння можна пояснити тим, що англійські

співачки використовують грудний резонатор, наша мова звучить відірвано від опори, тобто одні й ті ж звуки видобуваються різними способами. Саме це пояснює причину невдалих спроб деяких вокалістів підвищити рівень своєї вокальної техніки саме за допомогою методики Сета Рігса.

Отже, ми вважаємо, що в контексті формування виконавських навичок студента-вокаліста дана методика потребує корекції. Саме тому перед початком роботи за даною методикою варто проаналізувати та усвідомити вокальну позицію, яка для британців чи американців є розмовною.

Estill Voice Training (EVT) – цей метод був заснований в Америці в 1988 році співачкою, педагогом, дослідницею Джо Естілл. Її концепція спирається на знання і детальне пояснення положень, пов'язаних з роботою голосового апарату. Саме такий підхід допоміг автору цієї методики зрозуміти, якою повинна бути система вправ, яка б дозволила не лише покращити свої вокальні навички, але й забезпечити гігієну та збереження голосу. Джо Естілл створила схеми, завдяки яким співак отримував би можливість детально контролювати свій спів. Цей шлях привів її до розуміння того, як можна вдосконалити методи з покращення якості голосу, збільшення вокальних можливостей, забезпечити охорону голосу [1].

Джо Естілл вивчала голос у різноманітних стилях, застосовуючи електроміографію, електроглоттографію, аналіз мовного сигналу, ендоскопію гортані, акустичні виміри з одночасною відеостробиоскопією. Всі ці способи наукового спостереження з'явилися лише у 80-ті роки ХХ століття. До цих розробок педагоги практично поголовно використовували пояснення, побудовані на передачі, як правило, власних відчуттів, активізували роботу уявлення своїх учнів. До речі, сьогодні в практиці навчання співаків мало що змінилося [1].

Сформувавшись у цілісну концепцію, метод Джо Естілл набув певної структури, яка складалася із трьох основних розділів.

Технічна майстерність. У цьому розділі подаються фундаментальні знання про голосовий апарат. Все починається з вивчення анатомічних особливостей організму, уявлень про те, що собою являє співочий апарат. І лише після цього вокалістам стає зрозуміло, що відбувається під час звуковидобування, які органи задіяні, яким повинно бути їхнє положення під час грамотного співу. Потім стає можливим спостерігати більш детально за функціонуванням голосового апарату: контролювати роботу основних і фальшивих зв'язок, щитовидного і перстневидного хрящів, положення гортані, піднебіння, язика, губ тощо. Звісно, звертають велику увагу на голосові відчуття, які виникають у співака під час співу. Теоретичні знання допомагають йому з розумінням відноситися до різних аспектів у роботі співочого апарату. Тим самим створюються умови для вільного, повноцінного співу без напруження, красивим, природнім тембром. Послідовники Джо Естілл додали до цього розділу засвоєння питань артикуляції [1].

Другий розділ направлений на оволодіння артистичною майстерністю. Тут акцент ставиться на розуміння і засвоєння стилістичних особливостей твору. Автори спираються на те, що повноцінна виконавська практика можлива за умови, якщо співак не лише знає, до якого стилістичному напрямку відноситься вибрана ним композиція, і хто її виконував, але й уявляє «межі дозволеного», здатний сам продукувати адекватні способи виконання, застосовувати свої улюблені «фішки», не порушуючи авторських задумів. Тут майстерність набуває певної форми, що надає дихання технічному складнику [1].

Магія виконання – третій етап спілкування з публікою, який полягає у вмінні донести матеріал і показати власні можливості. За задумом Естілл, у цьому розділі відпрацьовуються компоненти, які мають значення не просто для налагодження контакту з публікою, але й такі, що роблять сам процес співу заворожливим, часто непередбачуваним, у найбільш позитивному сенсі слова, та унікальним. З технічних питань важливими стають, наприклад, такі як «перекрити» ансамбль інструментів, користуватися знаннями акустики приміщення, враховувати специфіку публіки [1].

Школа різножанрового вокалу ImproviNation, засновником якої є Ірина Цуканова – педагог, композитор, аранжувальник, співачка – з'явилася порівняно недавно, проте дана методика навчання стрімко довела свою ефективність та дієвість. Ця школа базується на ідеї об'єднання різних жанрів та стилів виконання, таких як поп, джаз, опера, фольклор, gospel, фанк, рок, рок-н-рол, кантрі, соул, в єдину методику вокального навчання. Зміст її полягає в змішуванні різноманітних стилів та поєднанні максимальної кількості музичних жанрів [5].

Основу цієї методики становить робота над правильним диханням, вокальною точкою, з'єднанням регістрів, знанням природи голосу, звуковидобуванням вокальних прийомів, а також велика увага приділяється створенню вокальної особистості, власного унікального звучання, своєї неповторної манери, максимальному розкриттю найяскравіших сторін вокального апарату та особистості загалом.

Навчання вокалу за методикою Ірини Цуканової відбувається на прикладі відомих виконавців світових хітів та складається з комплексу унікальних вправ для відпрацювання таких технік: дихання (діафрагма, опора), дикції, грудного регістру, регістру голови, гортані, вокальних прийомів у різних регістрах (субтон, спів у мовній манері, народний звук, подзв'язковий звук, прикритий звук, примарний тон, фальцет, академічний звук – зівок, йодль, хмик, розщеплення зв'язок, вібрація, мелізми, м'яке піднебіння, тверде піднебіння, мікст, перехідні ноти), розспівки, розбору твору, роботи з мікрофоном, акторської майстерності [5].

В основі вокальної методики школи різножанрового вокалу ImproviNation лежить вокальний «Курс 24». Він включає в себе начитку лекцій, які підкріплені методичними рекомендаціями, де чітко структурована її різножанрова вокальна методика. Також важливим елементом цієї школи є відеодиск із роз'ясненнями та аудіодиск з авторськими розспівками.

Висновки. У результаті аналізу наукової літератури з питання формування виконавських навичок студента-вокаліста на основі інноваційних методів вокального навчання ми дійшли висновку, що означене питання є маловивченим та потребує спеціальної науково-теоретичної уваги. Адже малодослідженими на сьогоднішній день є питання ефективності різножанрової методики співу, ролі естрадної пісні у формуванні виконавських навичок вокаліста, спів у мовленнєвій позиції тощо. Проаналізувавши сутність поняття «виконавські навички вокаліста», ми визначили, що це – складне інтегративне особистісне утворення, яке вміщує знання вокальної педагогіки, володіння мотивацією до занять вокалом та самореалізації у творчій діяльності, наявність вокально-слухового досвіду, володіння голосовим апаратом, знання правил поведінки на сцені, володіння досвідом концертної роботи. Саме тому звернення до відомих на сьогодні методів вокального навчання, які виникли в результаті багаторічного теоретичного і практичного досвіду педагогів-вокалістів, забезпечить якісно новий рівень підготовки студентів-вокалістів.

Використана література:

1. Аршапова Д. Д. Инновации в вокальной педагогике. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=28807859> (дата обращения: 21.01.2019).
2. Гавацко Е. П. Формування вокальних навичок у вихованців студії естрадного співу : наук.-метод. посібник. Ужгород : Закарпатський ін-т післяд. вищої освіти, 2017. 65 с.
3. Риггс Сет. Как стать звездой. Guitar College, 2000. 104 с.
4. Рудницька О. П. Грані педагогічної майстерності (педагогіка мистецької діяльності) : навч. посібник. Рівне : РДГУ, 2002. 232 с.
5. ImproviNation. URL: <https://impro.ooo/shop/kurs24-filesonly.html> (дата звернення: 24.02.2019).

References:

1. Arshapova D. D. Innovatsii v vokalnoy pedahohikie [Innovation in vocal pedagogy]. URL: <https://impro.ooo/shop/kurs24-filesonly.html> (date of treatment: 24.02.2019).
2. Havatsko E. P. (2017) Formuvannya vokalnykh navychok u vykhovantsiv studii estradnoho spivu [Formation of vocal skills among pupils of the pop singing studio]: nauk.-metod. Posibnik. Uzhhorod: ZIPVO. 65 s. [in Ukrainian].
3. Rihhs Set (2000). Kak stat zvezdoy [how to become a star] Guitar College. 104 s.
4. Rudnytska O. P. (2002) Hrani pedahohichnoi maisternosti (pedahohika mystetskoï diyalnosti) [The boundaries of pedagogical skill (pedagogy of artistic activity)]: navch. posibnyk. Rivne: RDHU. 232 s. [in Ukrainian]
5. ImproviNation. URL: <https://impro.ooo/shop/kurs24-filesonly.html> (date of treatment: 24.02.2019).

Bondarchuk A. Ya., Mischuk P. M. Innovative methods of vocal education and their role in forming the executive students of the vocalist

Innovative teaching methods are of great importance for the formation of the performing skills of a modern student-vocalist. One of the most effective is Joe E'thill's method, which consists of three main sections: technical skill, artistic skill, and execution magic. Its concept is based on the knowledge and detailed explanation of the provisions related to the operation of the voice apparatus. It was this approach that helped the author of this technique understand what a system of exercises should be that would not only improve his vocal skills but also ensure hygiene and preservation of voice. Joe Estill created a scheme to give the singer the ability to control his singing in detail. This path led her to understand how to improve methods to improve voice quality, increase vocal capabilities, and provide voice protection. No less important is the Seth Rigs method, which is that singing should be based on a spoken voice. In his methodology, the teacher notes the importance of singing in different musical genres. The basis of his technique consists of vocal exercises on the development of the technique of possession of the vocal apparatus, the expansion of the vocalist range and the technique of smooth transition between registers. The main element in the process of singing, the teacher considers the reproduction of a certain emotional image of the composition, not only with the help of voice, but also using acting. Pretty young but effective is Irina Tsukanova's School of Intercultural Vocal ImproviNation, which is based on the idea of combining different genres and styles of performances such as pop, jazz, opera, folklore, gospel, funk, rock, rock and roll, country, soul in the only vocal training technique. Its content consists of mixing various styles and combining the maximum number of musical genres. The focus is on working on the right breathing, vocal point, combination of registers, vocal techniques, creating a vocal personality, its own unique sound, its unique style, the maximum disclosure of the brightest sides of the vocal apparatus and personality in general.

Key words: performing skills, student-vocalist, innovative methods of vocal training.